

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Gustav Carlberg

Omskärelse av pojkar - en rättighet för vem?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sacharias Votinius

Termin: VT 2014

Innehållsförteckning

Summary	1
Sammanfattning	3
Förord	5
Förkortningar	6
1 Inledning.....	7
1.1 Bakgrund.....	7
1.2 Syfte.....	7
1.3 Frågeställningar och avgränsningar	8
1.4 Teori och metod	8
1.5 Material	9
1.6 Forskningsläge.....	9
1.7 Disposition	9
2 Allmänt.....	11
2.1. Manlig omskärelse	11
2.2. Varför omskärs pojkar?	12
3. Vad, när och hur?.....	14
3.1 Omskärelse i Sverige	14
3.2. Lagens tillkomst	16
3.3. Efterspel.....	18
3.3.1. Socialstyrelsens slutsats	20
4. Praxis idag	21
4.1 Så har lagen använts	21
5. Argument	23
5.1 Läkare reagerade	23
5.2. Kritik idag.....	23
5.3. Till lagstiftningens försvar	24
5.3.1 Kommentar	25
5.4 Internationella konventioner	25
6 Diskussion.....	27
6.1 Varför omskärelse av pojkar är tillåtet	27
6.2 Egen kritik	27
6.2.1 Strider mot barnets rättigheter	28
6.2.2 Orättvis lagstiftning.....	28
6.2.3 Samtycke	29
6.2.4 Den enskildes religionsfrihet.....	32
6.2.5 Det moraliska dilemma.....	32
7. Slutsatser.....	34
Bilaga A	36
Käll- och litteraturförteckning.....	38
Rättsfallsförteckning.....	42

Summary

In Sweden it is legal since 2001 for parents to circumcise their sons according to their religious and/or traditional beliefs.

The law which made this possible (the law on circumcision of boys) was more or less the direct result of a verdict in the Swedish Supreme Court. In the case, the suspect had performed circumcisions on several young boys with questionable methods, without anaesthesia and under poor hygienic conditions. He was, however, found not guilty due to the parents' consent to perform the procedure. The reason was that circumcision of boys was considered common and socially accepted, with the result that a conviction was not possible if the parents agreed to the operation.

This was the reason why the legislation in question later was aimed at the protection of the boys, to guarantee that the operation was performed under good conditions. The legislators considered that a total ban would be abhorrent to the freedom of religion and that it also would increase the amount of procedures performed in an unsatisfactory manner by persons without proper knowledge of the procedure. However, the question about the physical integrity and the rights of the boys still remains, which is the main focus for this thesis.

In my view, the legislator has, all too easily, dismissed the question whether a surgical procedure in the name of religion, with no medical benefits, might be a violation of the child's rights and freedom of religion. It should not be the parents' decision, but the individual's, to decide if the foreskin is to be removed as a religious gesture. Therefore, it should not be done on minors, but on grown up men, by their own choice, capable of understanding the procedure and its risks. Due to the fact that most circumcisions on boys are religiously motivated, it is also possible that the operation is a violation of

the children's own freedom of religion as they may change their beliefs later on in life.

It is also forbidden, since the 1980s, to circumcise women regardless of the approach or the motif. As a consequence of this, it is not possible to maintain the current lack of genital and integral protection for boys, as currently provided for girls.

Sammanfattning

I Sverige är det sedan 2001 tillåtet för föräldrar att omskära sina söner av andra skäl än medicinska. De vanligaste motiven är religiösa och/eller traditionella.

Lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar tillkom som ett resultat av att HD friat en person som med föräldrarnas samtycke omskurit flera pojkar under dåliga hygieniska förhållanden och utan erforderlig smärtlindring. Detta motiverades med att omskärelser blivit så pass vanliga att vårdnadshavarnas samtycke befriade utövaren från ansvar.

Den aktuella lagen som sedan stiftades var ämnad att säkerställa att ingreppen utfördes under goda förhållanden. Att förbjuda ingreppen ansågs dels strida mot religionsfriheten, dels öka risken för pojkarnas hälsa, med motiveringen att ingreppen då skulle utföras av okunniga under otrygga förhållanden. Frågan som då kan aktualiseras är om inte ingreppet kan anses strida mot pojkens rättigheter. Det är denna fråga som uppsatsen till stor del handlar om och kommer att utredas med ett kritiskt perspektiv.

Lagstiftaren har, enligt min mening, avfärdat motargumenten alltför snabbt då ett religiöst kirurgisk ingrepp utan medicinska fördelar strider mot barnets integritet och religionsfrihet. Det borde inte vara en rättighet för föräldrarna att, i religionens namn, avlägsna förhuden på en omyndig pojke. Likaså borde det vara ett rättighet för ett barn att bestämma över sin egen kropp, varför den typen av kirurgiska ingrepp rimligen borde vänta till vuxen ålder. De religiösa motiven bakom ingreppet kan dessutom anses kränka barnets egen religionsfrihet då det inte nödvändigtvis väljer att följa föräldrarnas trosuppfattning senare i livet.

Sedan 1980-talet är det förbjudet att omskära alla av kvinnligt kön oavsett motiv eller tillvägagångssätt. Det går därför inte att motivera att pojkar inte ska ha samma skydd för den kroppsliga integriteten som flickor.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Sacharias Votinius för goda råd och utmärkt vägledning redan från första början. Men framförallt för det stora engagemang och uppmuntrande stöd från hans sida som drev min ursprungsidé hela vägen genom processen fram till denna färdiga uppsats.

Gustav Carlberg

Lomma den 22 maj 2014

Förkortningar

HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridisk arkiv
SKL	Sveriges kommuner och landsting
RFSU	Riksförbundet för sexuell upplysning
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Normkonflikter är inget främmande för många praktiserande jurister. Inte sällan stöter man på konflikter mellan två värden som båda är viktiga och skyddsvärda, varigenom det ankommer på juristen att reda ut situationen och finna en lämplig lösning – med andra ord avgöra vilket intresse som ska väga tyngst i den aktuella situationen. Skälen till motsägelserna kan vara många, men problemet ställs på sin spets då det rör sig om konflikter mellan två likvärdiga skyddsintressen, inte minst då de finns reglerade i regeringsformen.

2001 kom en lag (2001:499) om omskärelse av pojkar som gav vårdnadshavare laglig rätt att låta omskära sina omyndiga söner av andra skäl än medicinska, huvudsakligen religiösa och traditionella. Här gick lagstiftaren åt ett helt annat håll med tanke på det ca 20 år gamla förbudet mot alla former av kvinnlig omskärelse. Frågan som lagstiftaren då ställdes inför – och som har debatterats mer eller mindre intensivt sedan dess – var om ett sådant ingrepp på omyndiga pojkar (ofta i mycket unga år) kan rättfärdigas och omfattas av den grundlagsskyddade religionsfriheten eller om det snarare innebär ett alltför stort intrång i barnets integritet och självbestämmande. Kanske kan det till och med vara så att religionsfriheten i sig skulle kunna skydda barn mot ingrepp av det slaget? Skulle ett kirurgisk oåterkalleligt ingrepp i religionens namn strida mot barnets egen religionsfrihet?

1.2 Syfte

Det huvudsakliga syftet med denna uppsats är att utreda hur lagstiftaren resonerar i fråga om att avväga vilka två centrala principer i rättsordningen som ska få förtur vid en tydlig konflikt, i detta fall huvudsakligen

religionsfriheten mot den personliga integriteten. Men uppsatsen syftar också till att diskutera omskärelse av pojkar som företeelse i samhället i förhållande till övriga lagar och konventioner. Man skulle kunna säga att uppsatsen delvis syftar till att undersöka, inom ramen för ämnet, hur långt religionsfriheten går att tänja och när vågskålen, så att säga, tippar över till förmån för andra centrala skyddsintressen. Det är också centralt att undersöka varför lagstiftaren valt olika vägar gällande omskärelse av pojkar respektive flickor.

1.3 Frågeställningar och avgränsningar

Mina frågeställningar kommer huvudsakligen att kretsa kring avvägningen mellan religionsfriheten, både i förhållande till föräldrarna och barnet, och föräldrarnas rätt att uppfostra sina barn efter sina värderingar och traditioner – i kontrast mot barnets rätt till integritet och självbestämmande. Varför och när är det tillåtet för föräldrar att låta omskära sina minderåriga söner? Kan detta rättfärdigas? Skulle det strida mot religionsfriheten om det förbjöds? Jag kommer att ta upp och diskutera argument för och emot omskärelse av pojkar, men jag kommer av förklarliga skäl inte att gå in på medicinska aspekter då min frågeställning i huvudsak rör den rättsliga konflikten mellan rättigheter och inte de konkreta för- och nackdelarna med själva ingreppet.

1.4 Teori och metod

Uppsatsen kommer till största del att bestå av en genomgång av gällande rätt och dess tillkomst rörande omskärelse av pojkar, en diskursanalys kring argumenten för och emot ingreppet samt min syn på om ingreppet bör tillåtas i förhållande till övrig lagstiftning. Huvudsakligen har jag ett allmänt kritiskt perspektiv med barnen i fokus.

1.5 Material

Materialet kommer huvudsakligen att bestå av praxis, lagar och förarbeten då någon reell doktrin på området är nästintill obefintlig. Jag kommer däremot att ta upp och analysera ett antal debattartiklar från dags- och branschtidningar som berör ämnet. Dessa kommer också att användas som grund för stora delar av analysen. De inledande delarna kommer att utgöras av en rättsutredning av arbetet kring lagstiftningen. Dessa resonemang kommer även att återkomma senare i diskussionsdelen. Bland mitt material finns även två rapporter från Socialstyrelsen som på grund av sin ålder är märkta som ”inaktuella” vilket enligt Socialstyrelsen innebär att myndigheten inte längre kan stå för innehållet i publikationerna. Dessa rapporter har jag dock tagit med eftersom jag anser att de har ett historiskt värde som referensmaterial då de speglar myndighetens dåvarande syn på lagen, dess syfte och utveckling. Jag har inte heller hittat några nya uppgifter från berörda myndigheter som skulle tyda på en attitydförändring. Det är således oklart var berörda myndigheter står i frågan idag.

1.6 Forskningsläge

En av de största utmaningarna med denna uppsats var att hitta relevant, lämpligt material då det verkar finnas mycket lite eller nästintill inget juridiskt material på området, sånär som på några rättsfall och förarbeten. Detta har i sin tur lett till att mycket av innehållet bygger på min uppfattning av gällande rätt mot bakgrund av det juridiska material som finns och den samhällsdebatt som förs i ämnet.

1.7 Disposition

I kapitel två och tre behandlar jag omskärelse som företeelse, hur och varför det görs, skillnad mellan manlig och kvinnlig omskärelse samt en beskrivning av hur dagens lagstiftning på området kom till. Detta följs av en kort redogörelse av nuvarande praxis i kapitel fyra, en diskussionsdel i

kapitel fem för att avslutas med slutsatser i sjätte kapitlet. Jag har även bifogat Lag (2001:499) om omskärelse av pojkar i bilaga A.

2 Allmänt

2.1. Manlig omskärelse

Manlig omskärelse innebär att förhuden på mannens penis opereras bort helt eller delvis genom ett relativt okomplicerat kirurgiskt ingrepp. Om ingreppet utförs inom hälso- och sjukvården sker det oftast med någon form av lokalbedövning eller med narkos. Ingrepp förekommer också utanför sjukvården, då inte sällan utan någon form av smärtlindring.

I Sverige förekommer omskärelse av pojkar främst bland muslimer och judar. Enligt judisk tradition ska en pojke omskäras i mycket tidig ålder, helst åtta dagar efter födseln. Även muslimska pojkar omskärs i tidig ålder, men ingreppet kan också ske betydligt senare.¹ Socialstyrelsen uppskattade 2007 att ca 3 000 pojkar omskärs varje år i Sverige. Av dessa utfördes ca 1 000 av ingreppen inom hälso- och sjukvården. Således uppskattade Socialstyrelsen att 1 000–2 000 omskärelser ägde rum varje år i strid med lagstiftningen. Dessa siffror bedömdes dock som högst osäkra.²

2001 infördes en lag (2001:499) om omskärelse av pojkar som syftade till att reglera omskärelser av pojkar och sätta pojkens bästa i centrum och därigenom förebygga skador.³ På det sättet kan man säga att lagen dels bekräftade föräldrars rätt att låta omskära sina söner, dels reglerade och delvis inskränkte föräldrarnas valmöjligheter.

Omskärelse får idag genomföras på pojkar under 18 år på begäran eller medgivande av pojkens samtliga vårdnadshavare. Pojkens vilja ska vara avgörande om den går att påvisa. Omskärelsen får endast utföras av legitimerad läkare eller av person med särskilt tillstånd om barnet är under två månader. Endast legitimerad läkare får utföra omskärelser på pojkar som

¹ Regeringens proposition 2000/01:81 Omskärelse av pojkar s. 13.

² Omskärelse av pojkar, rapport av ett regeringsuppdrag (S2005/7490/SK) artikelnr. 2007-107-7 Socialstyrelsen, mars 2007 s. 7.

³ Prop. 2000/01:81 s. 17.

är äldre än två månader och barnet får inte utsättas för onödig smärta eller hälsorisker.⁴

Socialstyrelsen föreslog 2007 att det skulle bli obligatoriskt för alla landsting att erbjuda omskäreleser av pojkar på icke medicinska grunder⁵, detta även menat som en lagstadgad rätt för pojkarna att få ingreppet utfört hos landstinget. Detta resulterade i att SKL 2009 gick ut med en rekommendation till alla landsting där dessa istället uppmanades att erbjuda omskärelse av pojkar.⁶

Beslutet har kritiserats och vissa landsting, däribland Örebro läns landsting, har av olika anledningar valt att inte följa SKL:s rekommendation.⁷

2.2. Varför omskärs pojkar?

Religiösa och/eller kulturella skäl är den dominerande anledningen till att pojkar omskärs. Inom judendomen anses omskärelsen vara central då den ingår i de levnadsregler som människorna ska leva efter. Därför är den en symbol för förbundet med Gud. Omskärelsen nämns bland annat i Gamla testamentet.⁸ Även inom islam är omskärelsen viktig. Ingreppet nämns visserligen inte i Koranen, men däremot i berättelser om profeten Mohammed. Det sägs också att profeten själv var omskuren. Omskärelse

⁴ Se vidare lag (2001:499) om omskärelse av pojkar och NJA 1997 s. 636.

⁵ Omskärelse av pojkar, Rapport av ett regeringsuppdrag (S2005/7490/SK) artikelnr. 2007-107-7 Socialstyrelsen, mars 2007 s. 7f.

⁶ SKL, Styrelsens beslut nr. 4 2009-04-17, dnr. 09/1371, Rekommendation rörande omskärelse av pojkar på icke medicinska grunder.

⁷ Se vidare: *Landsting vägrar rituell omskärelse*, Svenska Dagbladet, publicerad den 19 december 2013. Hämtad den 16 april 2014 från:

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/landsting-vagrar-rituell-omskarelse_8837578.svd

och *Omskärelse av pojkar – föräldrainsformation*, Örebro läns landsting, Barnhälsovården, publicerad den 19 september 2013. Hämtad den 16 april 2014 från:

<http://www.orebroll.se/Files->

[sv/Örebro%20läns%20landsting/Vård%20och%20hälsa/För%20vårdgivare/Barnhälsovården/Föräldrainsformation/Omskärelse%20av%20pojkar%20svenska.pdf](http://www.orebroll.se/Files-sv/Örebro%20läns%20landsting/Vård%20och%20hälsa/För%20vårdgivare/Barnhälsovården/Föräldrainsformation/Omskärelse%20av%20pojkar%20svenska.pdf)

⁸ *Omskärelsen som förbundstecken*, Bibeln, första Moseboken kap. 17, vers 10. Hämtad den 22 maj 2014 från: http://www.bibeln.se/las/2k/1_mos#q=1+Mos+17%3A10.

kan också vara motiverat av medicinska skäl om förhuden är för trång och inte kan dras över ollonet.⁹

Manlig omskärelse kan även ha hygieniska fördelar och minska risken för HIV-smitta vid samlag även om dessa fördelar har ifrågasatts.¹⁰

⁹ *Omskärelse av män*, Vårdguiden 1177, Region Skåne. Hämtad den 16 april 2014 från: <http://www.1177.se/Skane/Tema/Sex-och-relationer/Kroppen/Omskarelse-av-man/>.

¹⁰ *Omskärelse av pojkar – Fakta och rättigheter*, RFSU. Hämtad den 16 april 2014 från: <http://www.srhr.se/sites/default/files/Omskarelse%20av%20pojkar%20och%20män%20-%20Fakta%20och%20rättigheter%20RFSU.pdf>, s. 9f + 21ff.

3. Vad, när och hur?

3.1 Omskärelse i Sverige

Omskärelse av kvinnor, eller könsstympning som är det korrekta begreppet, reglerades i sammanhanget relativt tidigt i svensk rätt och förbjöds redan på 1980-talet. Vanligtvis innebär kvinnlig könsstympning att hela eller delar av klitoris och/eller blygdläpparna tas bort.¹¹ Den som utför ingrepp på det yttre kvinnliga könsorganet i syfte att stympa eller lämna bestående men riskerar fängelse i upp till tio år. Detta gäller oavsett om kvinnan lämnat sitt samtycke till ingreppet eller ej. Lagen har inte heller någon form av skaderekvisit.¹²

Lagen medförde inte någon form av reglering rörande omskärelse av pojkar och fram till 2001 saknades det specifik rättslig reglering på området.¹³ Omskärelse av pojkar ansågs inte som hälso- och sjukvård i lagens mening, då det rörde sig om borttagande av frisk vävnad utan någon medicinsk anledning, alltså enbart av religiösa, kulturella eller hygieniska skäl.¹⁴

Frågan ställdes på sin spets i NJA 1997 s. 636 då ett antal muslimska pojkar, mellan ett och ett halvt och sju år, blivit omskurna av religiösa skäl utan smärtlindring. Då ingreppen inneburit stort lindande för pojkarna, både fysiskt och psykiskt, och inte ansågs medicinskt betingade, dömdes omskäraren för misshandel i både tingsrätt och hovrätt. Föräldrarnas samtycke till ingreppen ansågs inte befria från ansvar med motiveringen att det i vilket fall var frågan om icke ringa misshandel. Pojkarna tilldömdes också skadestånd. HD hade dock en annan infallsvinkel och betonade att man måste beakta de ”oskrivna regler om ansvarsfrihet när det föreligger en

¹¹ Malmquist, Jörgen, Essén, Birgitta: *Könsstympning*, Nationalencyklopedin. Hämtad den 15 april 2014 från: <http://www.ne.se/lang/könsstympning>.

¹² Se lag (1982:315) om förbud mot könsstympning av kvinnor.

¹³ Socialutskottets betänkande – omskärelse av pojkar Bet. 2000/01:SoU17 s. 7.

¹⁴ Prop. 2000/01:81 s. 17.

kollision mellan ett straffskyddat intresse och något annat intresse som bör sättas före. En beteckning som används i detta sammanhang är social adekvans¹⁵. HD menade vidare att omskärelse är ett normalt religiöst inslag hos muslimer och judar och att i synnerhet antalet muslimska trosutövare har ökat, varvid även omskärelse blivit vanligare. Därigenom uppfyllde omskärelse av religiösa skäl kravet på social adekvans:

”därför, om samtycke föreligger, bör [det] kunna medföra frihet från ansvar trots att handlandet annars skulle vara att bedöma som misshandel. Huruvida gärningen ligger under eller över gränsen mellan ringa misshandel och misshandel av normalgraden bör därvid inte i sig ha betydelse. I kravet på social adekvans måste emellertid läggas det villkoret att ingreppet utförs på ett sådant sätt att barnet inte utsätts för onödig smärta eller för hälsorisker på grund av förhållandena vid omskärelsen.”¹⁶

Slutligen konstaterade HD att det vore orimligt, om än önskvärt, att kräva att bedövning skulle användas vid omskärelse då domstolen inte ville stänga dörren för troende att låta utföra ingreppen utan personal från sjukvården. Ett sådant krav skulle, enligt HD, strida mot både muslimska och judiska traditioner. Här bygger alltså HD sin argumentation på kulturrelativism. Skulle däremot ett ingrepp utan bedövning innebära ett alltför smärtsamt ingrepp borde dock traditionerna få stryka på foten. Något generellt ställningstagande i denna fråga ansågs sig inte HD kunna göra på grundval av den utredning som fanns vid avgörandet. Dessutom kunde domstolen inte finna några tillräckliga omständigheter i målet som talade för att föräldrarnas samtycke inte skulle medföra ansvarsfrihet för den tilltalade. Således ogillades såväl åtalet som skadeståndsyrkandena.¹⁷

¹⁵ NJA 1997 s. 636.

¹⁶ NJA 1997 s. 636.

¹⁷ NJA 1997 s. 636.

Några år efter HD:s avgörande kom den lag vilken ännu idag reglerar omskärelse av pojkar som en direkt konsekvens av rättsfallet. HD:s dom är också viktig då det är första gången som domstolen accepterar straffrihet med stöd av social adekvans.¹⁸

Jag är kritisk och menar att HD inte motiverar sitt ställningstagande tillräckligt väl. I synnerhet då det rör sig om straffrihet för så pass grova brott som misshandel mot små barn hade det, anser jag, varit önskvärt med en uttrycklig genomgång av vad som krävs för att en annars kriminell handling inte ska medföra straffansvar för gärningsmannen, med andra ord – när anses ett visst fenomen bli så pass accepterat att det föreligger social adekvans? Jag tror att denna otydlighet från HD:s sida också är anledningen till ett antal otydligheter och brister i lagen vilka jag kommer att återkomma till. Det är också anmärkningsvärt att HD inte alls resonerade kring om det kunde innebära en kränkning av barnens personliga integritet att föräldrarna tilläts fatta ett sådant ingripande beslut ovanför deras huvuden. Hela HD:s slutsats kretsade kring frågan om smärtan vid ingreppet. Frågan om pojkens rätt till sin egen kropp lämnades obesvarad.

3.2. Lagens tillkomst

Som jag tidigare nämnt ledde NJA 1997 s. 636 mer eller mindre direkt fram till Lag (1997:499) om omskärelse av pojkar, då HD genom sitt avgörande verkade ha påpekat en brist i lagstiftningen. Regeringen menade att man hade tre alternativ, att göra ingenting, att helt förbjuda omskärelse av pojkar av andra anledningar än medicinska eller att reglera omskärelserna för att på sått sätt förebygga skador. Man valde det sistnämnda. Ett totalförbud ansågs inte som ett rimligt alternativ, då det torde innebära ett alltför stort intrång i religionsfriheten med hänvisning till grundlagen och artikel 9 i Europakonventionen. Dessutom skulle ett förbud inte heller vara för

¹⁸ Asp, Petter, Ulväng, Magnus, Jareborg, Nils: *Kriminalrättens grunder*, andra upplagan, svensk straffrätt I, Iustus förlag, Uppsala 2013, s. 266.

pojknas bästa, eftersom regeringen befarade att ingreppen då skulle ske i det fördolda.¹⁹

Barnets bästa var ett återkommande centralt begrepp i propositionen och det råder ingen tvekan om att det genom hela processen varit regeringens avsikt att värna detsamma. Här utgår man från regeringens sida att så också är föräldrarnas intention när de låter omskära sina söner och att ingreppet kan vara viktigt för sönerns identitet, kulturellt och religiöst.²⁰ Enligt mig är det en något förhastad slutsats. Likande argument förekom nämligen i lagstiftningsarbetet vid införandet av förbudet mot kvinnlig könsstympning, men kultur och religion spelade till synes inte någon roll för regeringens bedömning i det fallet. Med all rätt dock, då det inte sällan finns bakomliggande patriarkala motiv vid kvinnlig omskärelse.²¹

Barnets bästa genomsyrar hela föräldrabalken och ska vara avgörande i alla beslut. Någon hänsyn till detta tas dock inte i propositionen där enbart smärtlindring och hygien lyfts fram.

I Socialutskottets bestänkande kan man däremot konstatera att det förekom meningsskiljaktigheter mellan ledamöterna. Inte minst frågor om smärtlindring och samtycke vållade debatt. Ett antal ledamöter uttryckte oro över bristen på samtycke i fråga om mycket små barn och likaså avsaknaden av smärtlindring på pojkar under två månader.²²

Regeringen medgav visserligen att i den bästa av världar borde ingreppet inte utföras innan barnet uppnått sådan ålder att han själv kan ta ställning. Religiösa skäl talade emellertid mot detta, likaså vårdnadshavarnas självbestämmanderätt över barnets personliga angelägenheter och att ingreppet komplicerades alltmer i takt med pojkens stigande ålder.²³ Här

¹⁹ Prop. 2000/01:81 s. 18.

²⁰ Prop. 2000/01:81 s. 20.

²¹ Jrf. Regeringens proposition 1981/82:172 om förbud mot omskärelse av kvinnor, s. 14f.

²² Bet. 2000/01:SoU17 s. 10ff.

²³ Prop. 2000/01:81 s. 21f.

kan man fråga sig om inte angelägenheter syftar främst till egendom och inte till pojkens kropp.

Beträffande frågan om smärtlindring var ett flertal remissinstanser också kritiska och regeringen ansåg sig inte lämplig att fatta ett mer långtgående beslut än att smärtlindring skulle ges utifrån barnens bästa. Socialstyrelsen fick därför i uppdrag att göra en sammanställning med riktlinjer för hur adekvat smärtlindring skulle se ut i praktiken.²⁴

Slutligen, rörande frågan om vem som skulle få utföra ingreppen var Socialutskottet i stort sett enigt²⁵ med regeringen om att det vore ett för stort ingrepp i religionsfriheten att bara tillåta omskärelse inom hälso- och sjukvården. Personer med särskilt tillstånd skulle därför tillåtas att utföra omskärelser på pojkar under två månader, då ingreppet också sågs som minst komplicerat.²⁶

Sammanfattningsvis var alltså Lag (2001:499) om omskärelse av pojkar dels en reglering och därmed ett litet, om än tillåtet²⁷, intrång i religionsfriheten då det inte längre fick utföras av vem som helst, dels ett mer eller mindre uttryckligt godkännande från lagstiftarens sida av omskärelse av pojkar av andra skäl än medicinska.

3.3. Efterspel

I och med lagens genomförande gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att följa upp och därigenom undersöka om lagen uppnått sitt syfte – att stärka skyddet för pojkarna i samband med omskärelsen. Med andra ord alltså

²⁴ Prop. 2000/01:81 s. 24f. – Se vidare Socialstyrelsens författningssamling, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om omskärelse av pojkar, SOSFS 2001:14 (M).

²⁵ En ledamot reserverade sig och yrkade avslag på propositionen med motiveringen att det vore orimligt att tillåta lekmän utföra barnkirurgi – se vidare Bet. 2000/01:SoU17 s. 19.

²⁶ Prop. 2000/01:81 s. 26 + Bet. 2000/01:SoU17 s. 9.

²⁷ Jfr. Prop. 2000/01:81 s. 19.

enbart skyddet mot smärta och otrygga förhållanden vid själva omskärelsen, inte skyddet av pojkens integritet.

I Socialstyrelsens rapport från 2005²⁸ konstaterade myndigheten att ingrepp på barn i förskoleåldern och däröver fortfarande förekom utanför sjukvården och att lagen därigenom inte uppnått önskad effekt. Detta baserades på antalet komplikationer som uppmärksammats av sjukvården.²⁹

Socialstyrelsen tillägger även att man inte har haft någon möjlighet att utreda och därmed bilda sig en uppfattning om den illegala verksamhet där pojkar omskärs av personer utan tillstånd. Myndighetens slutsats blev att ”lagen inte haft avsedd effekt som skydd mot att pojkar kommer till skada i omskärelseverksamheten som helhet.”³⁰

Ett år senare, 2006, gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att utreda varför och i vilken utsträckning pojkar omskärs utanför hälso- och sjukvården samt att lämna förslag på åtgärder för att förhindra att pojkarna skulle ta skada i samband med ingreppet.³¹ Socialstyrelsen angav i rapporten att skälen till att många föräldrar lät utföra ingreppet utanför hälso- och sjukvården var många, däribland tillgänglighet, kostnad, bemötande, möjligheten till god information och medicinsk säkerhet och trygghet. Vissa föräldrar ansåg att ingreppet var för dyrt, att de bemöttes med misstänksamhet och fördomar, att vården var otillgänglig eller att sjukvårdspersonalen inte kunde ge tillfredsställande information.³²

Omfattningen av ingrepp som varken utförts av läkare eller personer med särskilt tillstånd ansågs vara ytterst svårbedömd men beräknades uppgå till 1 000–2 000 ingrepp årligen som utfördes av obehöriga i strid mot lagen.³³

²⁸ Omskärelse av pojkar, Effekter av lagen (2001:499) artikelnr. 2005-103-5, Socialstyrelsen, oktober 2005.

²⁹ Socialstyrelsen 2005 a.a. s. 8.

³⁰ Socialstyrelsen 2005 a.a. s. 15.

³¹ Omskärelse av pojkar, Rapport av ett regeringsuppdrag (S2005/7490/SK) artikelnr. 2007-107-7 Socialstyrelsen, mars 2007 s. 3.

³² Socialstyrelsen 2007 a.a. s. 17f.

³³ Socialstyrelsen 2007 a.a. s. 16.

3.3.1. Socialstyrelsens slutsats

Socialstyrelsen konstaterade således att lagen inte var effektiv då den inte garanterade alla pojkar trygghet vid omskärelsen i enlighet med barnets bästa. Denna slutsats verkade dock inte gälla judiska pojkar: ”Möjligheten att kunna utföra omskärelser även utanför hälso- och sjukvården har införts i lagen främst mot bakgrund av att det anses fungera väl inom den judiska traditionen.”³⁴ Andra trossamfund, såsom de muslimska, saknade en fungerande organisation som fanns hos de judiska församlingarna, med följderna att barnen omskars på illegal väg då föräldrarna inte visste vart de kunde vända sig³⁵ – ett problem som även uppmärksammades redan i förarbetena.³⁶ Man menade därför från Socialstyrelsens sida att det utifrån barnets bästa fordrades en lagstadgad rätt för pojkarna att få ingreppet utfört inom hälso- och sjukvården.³⁷ Det hela slutade dock, som tidigare nämnts, med ett beslut från SKL där alla landsting rekommenderades att erbjuda omskärelser av pojkar på icke medicinsk grund.³⁸

³⁴ Omskärelse av pojkar, Rapport av ett regeringsuppdrag (S2005/7490/SK) artikelnr. 2007-107-7 Socialstyrelsen, mars 2007 s. 25.

³⁵ Socialstyrelsen 2007 a.a. s. 25.

³⁶ Prop. 2000/01:81 s. 19.

³⁷ Socialstyrelsen 2007 a.a. s. 25f.

³⁸ SKL, Styrelsens beslut nr. 4 2009-04-17, dnr. 09/1371.

4. Praxis idag

4.1 Så har lagen använts

Lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar har nu, år 2014, varit i kraft i 13 år. Trots det finns det inte mycket praxis att tillgå på området. Förklaringen till det kan man givetvis spekulera kring, men då många ingrepp, som tidigare nämnts, sker utanför hälso- och sjukvården torde dessa omskärelser enbart visa sig då det uppstått så pass allvarliga komplikationer att vederbörande vårdnadshavare tvingas uppsöka läkarvård till sina söner. För att sedermera kunna ställa den ansvarige inför rätta krävs naturligtvis att denne kan identifieras, vilket inte är helt lätt då föräldrarna i vissa fall säger sig inte känna utföraren vid annat än ett förnamn.³⁹

Lagen har dock varit uppe till prövning i två tingsrättsfall med samme gärningsman vid båda tillfällena. Vid det första⁴⁰ dömdes gärningsmannen till två månaders fängelse för misshandel, vållande av kroppsskada samt brott mot lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar. Gärningsmannen hade utfört flera omskärelser trots att hans tillstånd från Socialstyrelsen hade dragits in. Han saknade också svensk läkarlegitimation. Dessutom hade ingreppen utförts utan erforderlig smärtlindring och på ett sätt som inte ansågs vara ”förenligt med vetenskap och beprövad erfarenhet”.⁴¹

Tingsrätten dömde utföraren till vållande av kroppsskada eftersom han bland annat lagt strypande förband runt penisroten på två pojkar, ca åtta och fyra år gamla, vilket orsakat smärta och risk för bestående skador, och som, enligt läkarutlåtande, obehandlat skulle kunnat orsaka kallbrand.⁴² Utföraren dömdes även för misshandel mot en pojke då han fortsatt med ingreppet

³⁹ Omskärelse av pojkar, Rapport av ett regeringsuppdrag (S2005/7490/SK) artikelnr. 2007-107-7 Socialstyrelsen, mars 2007 s. 24.

⁴⁰ Södertörns tingsrätt, mål B 4318-10.

⁴¹ Mål B 4318-10 s. 9.

⁴² Mål B 4318-10 s. 9.

trots att han enligt tingsrätten borde ha insett att bedövningen inte haft tillräcklig verkan då pojken protesterat högljutt. Härigenom ansågs han ha förhållit sig likgiltig till att han orsakat smärta hos pojken.⁴³

När tingsrätten väl konstaterat att rekvisiten för misshandel var uppfyllda fördes en diskussion om gärningsmannen borde gå fri från ansvar i enlighet med social adekvans med bakgrund av NJA 1997 s. 636⁴⁴. Tingsrätten fann dock, med bakgrund av bland annat de otrygga formerna och de ohygieniska förhållandena i det aktuella fallet, att ”skyddet för barnets integritet och hälsa är så starkt att det går före andra intressen.”⁴⁵ Tingsrätten påpekade också, med hänvisning till förarbetena, att det inte längre fanns samma utrymme för straffrihet för bristfälliga ingrepp genom samtycke, sedan ingreppen började regleras i lag och föreskrifter. Vårdnadshavarens samtycke ansågs inte heller tillräckligt på grund av bristande kunskap.⁴⁶ Intressant att notera är att tingsrätten väger in skyddet för barnets integritet i domslutet då det inte finns något egentligt stöd för detta i lagstiftningen eller i HD:s avgörande.

2013 dömdes samme gärningsman åter för brott mot lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar då han utfört omskärelser utan erforderligt tillstånd. Denna gång fanns dock inga uppgifter om komplikationer och straffet blev endast dagsböter.⁴⁷

⁴³ Mål B 4318-10 s. 11.

⁴⁴ Se referat på s. 9.

⁴⁵ Mål B 4318-10 s. 11.

⁴⁶ Mål B 4318-10 s. 11.

⁴⁷ Umeå tingsrätt, mål B 2574-12 s. 1.

5. Argument

5.1 Läkare reagerade

År 2007, samma år som Socialstyrelsens andra rapport kring omskärelselagstiftningen blev offentlig, publicerades en kritisk artikel i Läkartidningen som ett uppmärksammande då riksdagen skulle ta del av rapporten. Professor Yngve Hofvander kritiserade omskärelselagen och menade att den stred mot barnets genitala integritet och Barnkonventionen. Därtill påpekade han att det var en omöjlighet att göra ingreppet helt medicinskt säkert samt att riksdagen tidigare uttalat att omskärelse på sikt skulle försvinna. Hofvander lyfte också frågan om den, enligt honom, hittills nästintill ouppmärksamade frågan om vad som var barnets bästa i förhållande till vad som var bäst för föräldrarna, varvid han anklagade lagstiftaren för passivitet inför denna diskussion.⁴⁸

5.2. Kritik idag

Som tidigare nämnts, har lagen inte alltid upplevts som självklar. Flera landsting protesterar fortfarande och vägrar att utföra omskärelser på pojkar av andra än medicinska skäl. Motståndet kommer från både barnkirurger, övriga läkare och politiker som menar att ingreppet strider mot vad som är bäst för barnet.⁴⁹

På senare år har motståndet hårdnat. Bland dagens kritiker hittar vi också debattörer, och aktörer som Barnombudsmannen och RFSU är kritiska mot

⁴⁸ Hofvander, Yngve: *Omskärelse av pojkar – tänk om!* Läkartidningen nr 5 2007, s. 354f.

⁴⁹ *Landsting vägrar rituell omskärelse*, Svenska Dagbladet, publicerad den 19 december 2013. Hämtad den 16 april 2014 från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/landsting-vagrar-rituell-omskarelse_8837578.svd.

omskärelse av pojkar.⁵⁰ Åsa Regnér, dåvarande generalsekreterare för RFSU, konstaterade i sin debattartikel: ”Vid omskärelse på pojkar avlägsnas frisk hud från kroppen på barn som inte kan ge sitt medgivande. Det är inte etisk försvarbart.”⁵¹ I samma anda argumenterade Barnombudsmannen Fredrik Malmberg tillsammans med företrädare från bland andra Sveriges barnläkarförening och Vårdförbundet och konstaterande: ”Enligt vår mening så ska omskärelse utan medicinsk grund endast få utföras om en pojke som uppnått den ålder och mognad som krävs för att förstå informationen samtycker till ingreppet.”⁵²

Den huvudsakliga kritiken i dessa två artiklar torde således vara att medicinskt omotiverade kirurgiska ingrepp görs på barn utan deras samtycke. Samtycke är också något som Läkarförbundet på senare tid har uppmärksammat; närmare bestämt har dess etik- och ansvarsråd enhälligt uttalat sig kritiskt mot religiös omskärelse utan samtycke från pojken. Rådet menar att det av medicinska skäl inte kan acceptera ett ”ingrepp där man tar bort vävnad på könsorganet där risken är så stor för allvarliga komplikationer.”⁵³

5.3. Till lagstiftningens försvar

Regeringen har flera gånger betonat att man anser att dagens lagstiftning är tillfredsställande och den ser ingen anledning att ändra lagen eller förbjuda

⁵⁰ Regnér, Åsa: *Omskärelse kränker pojkars rättigheter*, Svenska Dagbladet, publicerad den 31 mars 2011. Hämtad den 3 maj 2014 från:

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/omskarelse-kranker-pojkars-rattigheter_6051417.svd och Malmberg, Fredrik m.fl: *Omskärelse strider mot barns*

mänskliga rättigheter, Dagens nyheter, publicerad den 28 september 2013. Hämtad den 15 april från: <http://www.dn.se/debatt/omskarelse-strider-mot-barns-manskliga-rattigheter/>.

⁵¹ Regnér, Åsa, Svenska Dagbladet 2011-03-31,

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/omskarelse-kranker-pojkarsrattigheter_6051417.svd uppslagsdatum 2014-05-03.

⁵² Malmberg, Fredrik m.fl. Dagens Nyheter, publicerad den 28 september 2013. Hämtad den 15 april 2014 från: <http://www.dn.se/debatt/omskarelse-strider-mot-barns-manskliga-rattigheter/>.

⁵³ Mellgren, Fredrik: *Läkarförbundet: ”Kräv samtycke för religiös omskärelse”*, Svenska Dagbladet, publicerad den 25 januari 2014. Hämtad den 14 april 2014 från: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/lakarforbundet-krav-samtycke-for-religios-omskarelse_8929562.svd.

religiös eller kulturell omskärelse av pojkar. I synnerhet nuvarande integrationsminister Erik Ullenhag har flera gånger bemött kritik mot dagens tillåtande lagstiftning och framhåller ingreppet som en minoritetsrättighet i religionsfrihetens namn där ett förbud endast skulle leda till att ingreppen utförs utanför sjukvården. Ullenhag anser också att ingreppet är en del av föräldrarnas rätt att uppfostra sina barn efter egna religiösa värderingar och han drar paralleller till det kristna barndopet. Härtill lägger ministern också stark betoning vid sin egen uppfattning att omskurna män generellt inte uppfattar ingreppet som ett övergrepp när de blir vuxna. Därför menar Ullenhag att ett förbud skulle vara ett övertramp av majoritetssamhället.⁵⁴

5.3.1 Kommentrar

Det är tydligt att Ullenhag också för fram kulturellrelativistiska argument som givetvis är viktiga att diskutera, men frågan är vilka andra religiösa sedvänjor som rimligtvis borde tillåtas utifrån Ullenhags resonemang? Jag är också förvånad över Ullenhags jämförelser mellan intimkirurgi och kristet barndop. Dessutom är det märkligt att han döpt sin replikartikel till att handla om manlig omskärelse då frågan handlar om omskärelse av små pojkar.

5.4 Internationella konventioner

FN:s konvention om barnets rättigheter⁵⁵ används inte sällan av motståndare till omskärelse av pojkar.⁵⁶ Artiklar som då förs fram är bland andra artikel

⁵⁴ Ullenhag, Erik: "Därför bör manlig omskärelse inte förbjudas" Dagens Nyheter, publicerad den 18 november 2011. Hämtad den 5 maj 2014 från: <http://www.dn.se/debatt/darfor-bor-manlig-omskarelse-inte-forbjudas/> och Mellgren, Fredrik, Svenska Dagbladet, publicerad den 25 januari 2014. Hämtad den 15 april 2014 från: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/lakarforbundet-krav-samtycke-for-religios-omskarelse_8929562.svd.

⁵⁵ Benämns hädanefter Barnkonventionen.

⁵⁶ Jfr. Malmberg, Fredrik m.fl. Dagens Nyheter, publicerad den 28 september 2013. Hämtad den 15 april 2014 från: <http://www.dn.se/debatt/omskarelse-strider-mot-barns-manskliga-rattigheter/>.

12 som ger barnen rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem, respektive art. 24(3) som skyddar barnet mot skadliga traditionella sedvänjor. Lagstiftaren konstaterade i förarbetena, utan egentlig motivering, att omskärelse inte stred mot Barnkonventionen⁵⁷. Densamma skulle också kunna användas för att legitimera ingreppet med hänvisning till art. 14 som ger barnet rätt till religionsfrihet och föräldrarna rätt att ge barnet religiös vägledning.

Relevanta artiklar står också att finna i EKMR, såsom artikel 8 och 9, vilka garanterar den enskildes religionsfrihet och rätt till skydd för privat- och familjelivet. Även artikel 2 i det första tilläggsprotokollet är relevant då den garanterar föräldrarnas rätt att ge barnet undervisning i enlighet med deras religiösa övertygelse.

⁵⁷ Prop. 2000/01:81 s. 19.

6 Diskussion

6.1 Varför omskärelse av pojkar är tillåtet

De argument som hittills förts fram till stöd för gällande lagstiftning handlar i stort sett om religionsfrihet och föräldrarnas rätt att bestämma över sina barn. Omskärelsen har speglats som en central och/eller traditionell sedvänja för många människor. Med bakgrund av religionsfrihetens starka ställning i Sverige är lagstiftaren inte beredd att förbjuda ingreppet då detta anses innebära ett alltför stort ingrepp i religionsfriheten. Dessutom fruktar lagstiftaren att ett förbud skulle leda till fler ingrepp i det fördolda under otrygga förhållanden. Denna inställning torde härtill biträdas av berörda trossamfund som önskar bibehålla den traditionella omskärelsen.

6.2 Egen kritik

Religionsfriheten är en av de mest grundläggande rättigheterna i dagens Sverige. Det råder knappast något tvivel om dess starka ställning i samhället och religionsfriheten har i flera fall ansetts stå över andra intressen. HD har exempelvis ansett det tillåtet med hänvisning till religionsfriheten att predika nedsättande mot homosexuella.⁵⁸

Frågan jag ställer mig är därför; kan man legitimera föräldrars möjligheter att omskära sina barn med hänvisning till religionsfriheten? I rimlighetens namn borde svaret bli nekande. Att låta föräldrar uppfostra sina barn enligt sina egna religiösa övertygelser bör inte ge dem rätt att avlägsna hud från sina barns könsorgan.

⁵⁸ Se NJA 2005 s. 805.

6.2.1 Strider mot barnets rättigheter

För det första anser jag att omskärelse av minderåriga strider mot barnets rättigheter, då i synnerhet dess integritet. Det är orimligt att föräldrarnas rätt att bestämma över barnet också omfattar en rätt att utföra ett oåterkalleligt kirurgisk ingrepp på barnet utan dess samtycke. Det borde vara upp till barnet själv att bestämma när det nått myndighetsålder. Det är inte barnets religionsfrihet man skyddar genom att tillåta ingreppet, utan föräldrarnas. Snarare är det barnets religionsfrihet som kränks då omskärelsen permanent märker barnets tillhörighet till en viss religion, vilket väcker frågetecken om barnet senare väljer att lämna det trossamfund som det fötts in i eller byta trossamfund. Det är dessutom inte otänkbart att Sverige, med dess starka skyddslagstiftning, skulle kunna förbjuda omskärelse av pojkar med hänvisning till ordre public.

Viktigt att påpeka är dock att det givetvis inte på något sätt är principiellt fel med manlig omskärelse, dvs. att en vuxen man väljer att ta bort sin förhud – oavsett motiv. Vad en vuxen människa gör med sin kropp är självklart upp till var och en, också det som ett led i den kroppsliga identiteten. Men det borde vara varje enskild individs beslut när personen själv nått tillräcklig ålder och mognad för att förstå vad ingreppet innebär och alltså inte något som borde ligga inom vårdnadshavarens kompetensområde. Här kan också nämnas en av de allmänna skyldigheterna i patientsäkerhetslagen, att ”vården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten.”⁵⁹

6.2.2 Orättvis lagstiftning

För det andra anser jag att lagstiftningen är orättvis. Omskärelse av kvinnor har, med all rätt, varit förbjuden i Sverige sedan många år. Varför har lagstiftaren valt att värdera pojkars kroppsliga integritet lägre än flickors? Som Malmberg m.fl. för fram i sin artikel finns det lindriga former av

⁵⁹ 6 kap. 1 § Patientsäkerhetslag (2010:659).

kvinnlig omskärelse som ”är anatomiskt att likna vid omskärelse av pojkars förhud.”⁶⁰ I kontrast till det blir det väldigt intressant om man tittar i förarbetena till lagen (1982:315) om förbud mot könsstympning av kvinnor:

”Vad gäller mindre ingripande former av sunna-omskärelse, t.ex. prickning av klitoris eller bortskärande av förhuden, kan sägas att en viss kroppsskada uppstår genom att man gör ett ingrepp på kroppen som inte är medicinskt motiverat och som medför att könsorganens utseende förändras.”⁶¹

Den sista delen av ovanstående formulering skulle mycket väl kunna användas för att beskriva även omskärelse av pojkar. Varför är det kvinnliga könet bättre skyddat än det manliga? Jag vill dock återigen betona att jag inte på något sätt förespråkar kvinnlig omskärelse eller påstår att ingreppen är identiska för könen. Men oavsett de bakomliggande motiven till omskärelse borde det väl rimligen bedömas lika för pojkar och flickor om ”skadan” är liknande? Jag menar att det inte finns någon principiell skillnad, hur blir det då med allas likhet inför lagen? I förarbetena nämndes patriarkala motiv till den kvinnliga omskärelsen⁶² – är det en helt främmande tanke att även unga pojkar kan fara illa i en strukturell könsmaktsordning?

6.2.3 Samtycke

En annan viktig skiljelinje är frågan om samtycke. En pojke får inte omskäras mot sin vilja, står det i lagen.⁶³ E contrario innebär detta att pojkens samtycke är avgörande. Detta är problematiskt av två anledningar. *För det första*, pojkens vilja ska endast vara avgörande om denna går att påvisa, med andra ord: pojkens vilja är helt irrelevant såvida han inte är

⁶⁰ Malmberg, Fredrik m.fl. Dagens Nyheter, publicerad den 28 september 2013. Hämtad den 15 april 2014 från: <http://www.dn.se/debatt/omskaerelse-strider-mot-barns-manskliga-rattigheter/>.

⁶¹ Prop. 1981/82:172 s. 21.

⁶² Prop. 1981/82:172 s. 15.

⁶³ 3 § 3 st. lag (2001:499) om omskärelse av pojkar.

gammal nog att protestera. Därigenom blir det fördelaktigt för vårdnadshavarna att genomföra ingreppet så tidigt som möjligt då barnet inte kan tillfrågas. Om lagstiftaren verkligen ville att pojkens vilja skulle vara avgörande borde ingreppet rimligen vänta tills pojkens inställning går att fastställa, dvs. då vederbörande uppnått en viss mognad. Om ingreppet inte ska anses svårare än en vaccination, som exempelvis ordföranden för Islamiska förbundet anser⁶⁴, borde ju barnets vilja i princip inte spela någon som helt roll så länge barnet är omyndigt.

För det andra, samtycke är, som tidigare sagts, obetydligt när det gäller kvinnlig omskärelse, det är straffbart för utföraren, oavsett om kvinnan samtycker till ingreppet eller ej. Lagstiftaren menade att stor försiktighet var påkallat vid lämnat samtycke då det ofta kan ”vara tveksamt vad det omfattar.”⁶⁵ Dessutom måste samtycket vara frivilligt och får inte ha lämnats under tvång, hot eller vilseledande och personen ifråga ska ha full förståelse för vad det lämnade samtycket innebär.⁶⁶ Härigenom kan det nog knappast anses rimligt att ett litet barn ska förstå vad det är han säger ja till. Visserligen blir det inte fråga om samma typ av samtycke från barnets sida då dess vårdnadshavare är de som är kapabla att lämna ett giltigt samtycke för sina barns räkning, men det är en intressant jämförelse. Det är knappast heller troligt, och dessutom oskäligt betungande, att en liten pojke aktivt skulle säga nej till sina föräldrars begäran. Skrivningen att ett ingrepp inte får genomföras mot pojkens vilja torde därmed bli nästintill verkningslös. Staffan Danielsson (C) uttryckte följande kring skrivningen i en riksdagsdebatt: ”Jag har svårt att se denna som jag tycker absurda skrivning som något annat än ett bevis på ett dåligt samvete hos lagstiftaren”.⁶⁷ Formuleringen i sig motiveras av lagstiftaren med hänvisning till de krav

⁶⁴ Nilsson, Johan: *Barnläkare vill stoppa omskärrelser*, Göteborgs-Posten, publicerad den 19 februari 2012. Hämtad den 15 april 2014 från <http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.864475-barnlakare-vill-stoppa-omskareelser>.

⁶⁵ Prop. 1981/82:172 s. 21.

⁶⁶ Prop. 1981/82:172 s. 21f.

⁶⁷ Danielsson, Staffan, Interpellationsdebatt 2009-08-13, Omskärelse av små pojkar, Interpellation 2008/09:565. Hämtad den 7 maj 2014 från: <http://www.riksdagen.se/sv/Debatter--beslut/Interpellationsdebatter1/Debatt/?did=GW10565#pos=921>.

som ställs upp i Barnkonventionen,⁶⁸ vilket jag tycker är märkligt, dels mot bakgrund av ovanstående resonemang, dels eftersom Barnkonventionen också används för att motivera ingreppet som en del i respekten av varje folks traditioner.⁶⁹ Att Barnkonventionen också skyddar barnens rätt till en åsikt i frågor som rör dem samt skyddar dem mot skadliga traditionella sedvänjor⁷⁰ verkar ha gått lagstiftaren förbi.

Angående de argument som ibland förs fram att det är mer hygieniskt att vara omskuren samt att omskurna män inte sprider HIV i samma utsträckning, oavsett om det kan ifrågasättas eller inte, så torde dessa två aspekter först bli aktuella när pojken kommer upp i tonåren, varvid det således saknas skäl till att göra ingreppet på små barn. Må så vara att ingreppet förmodligen är lättare att genomföra på yngre barn,⁷¹ men det kan knappast motivera att göra ingreppet på barn.

Ett argument som framfördes redan i förarbetena till lagen var att ett förbud, förutom frågan om religionsfriheten, ansågs orimligt av rädsla för att ingreppen skulle ske under otrygga förhållanden, regeringen kallade det ”köksbordskirurgi”.⁷² Jag anser, likt regeringen, att det vore möjligen naivt att tro att ingreppen skulle upphöra helt vid ett förbud, men hur hållbart är egentligen argumentet med teorin om köksbordskirurgin? Uppenbarligen räckte inte den argumentationen när lagstiftaren valde att förbjuda kvinnlig omskärelse och hur vanligt är det egentligen att lagstiftaren drar sig för att stifta lagar av rädsla för att medborgarna ska bryta mot regelverket? Det handlar givetvis om attitydförändringar.

Paralleller kan dras till frågan om barnaga som säkerligen var relativt vanligt förekommande i Sverige när den förbjöds, och som fortfarande

⁶⁸ Prop. 2000/01:81 s. 19.

⁶⁹ Jrf. Prop. 2000/01:81 s. 14.

⁷⁰ Art. 12 + 24(3).

⁷¹ Mellgren, Fredrik, Svenska Dagbladet, publicerad den 25 januari 2014. Hämtad den 15 april 2014 från: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/lakarforbundet-krav-samtycke-for-religios-omskarelse_8929562.svd.

⁷² Prop. 2000/01:81 s. 18.

förekommer i 80 procent av världens länder. När Sverige förbjöd barnaga, lät man varken tradition, föräldrars rättigheter eller eventuella goda intentioner gå före barnets rätt. Sett ur ett internationellt perspektiv var Sverige det första landet i världen att förbjuda barnaga 1979. Därefter har 36 länder följt efter.⁷³

6.2.4 Den enskildes religionsfrihet

Diskussionen kring religionsfriheten handlar här huvudsakligen om vems frihet som värnas, vems intresse skyddas, barnets eller föräldrarnas? Det går även att ställa sig frågan om skyddsobjektet är grupper eller individer.

Staffan Bergström m.fl. resonerar kring detta och menar att

”Religionsfriheten tar sin utgångspunkt i individen – i det här fallet barnet – och inte i gruppens rättigheter att ingripa i individens liv och påtvinga dem [sic!] oåterkalleliga fysiska ingrepp som inte motiveras medicinskt, utan religiöst/symboliskt.”⁷⁴ Det kan också vara värt att nämna att den ”religiösa myndighetsåldern” är tolv år. Då får barnet inte lämna eller gå med i ett trossamfund mot sin egen vilja.⁷⁵

6.2.5 Det moraliska dilemmat

Det faktum att frågan om att förbjuda religiös omskärelse i allra högsta grad kan anses som kontroversiellt, eller rent av främlingsfientligt, har också uppmärksamats i debatten. Inte minst sedan två riksdagsledamöter från Sverigedemokraterna motionerat om ett förbud.⁷⁶ Kan detta innebära att frågan nu är partipolitisk död med tanke på det politiska klimatet och hur de etablerade partierna hittills förhållit sig gentemot Sverigedemokraterna?

⁷³ *Förbjud aga i alla länder*, Rädda Barnen. Hämtad den 7 maj 2014 från: <http://www.raddabarnen.se/barnaga/>.

⁷⁴ Bergström, Staffan m.fl: *Barnets rätt mot religionen*, Svenska Dagbladet, publicerad den 17 december 2011. Hämtad den 8 maj 2014 från http://www.svd.se/kultur/kulturdebatt/barnets-ratt-mot-religionen_6715319.svd.

⁷⁵ Se 4 § i lag (1998:1593) om trossamfund.

⁷⁶ Motion 2013/14:So212.

Ordföranden för Läkarförbundets etik- och ansvarsråd uttryckte följande i Läkartidningen:

”Det är i tider av växande främlingsfientlighet [...] vanskligt att uttala sig i frågor som kan uppfattas som stöd för extremister. Religionsfrihet liksom yttrandefrihet är viktiga och omistliga värden i en demokrati. Att upprätthålla en stor tolerans för andras kulturhistoria och seder är en nödvändighet i ett demokratiskt samhälle. Detta får dock inte innebära att alla seder måste accepteras utan diskussion.”⁷⁷

⁷⁷ Flodin, Thomas: *Skär inte i pojkars könsorgan utan deras samtycke*, Läkartidningen, publicerad den 28 januari 2014. Hämtad den 12 maj 2014 från: <http://www.lakartidningen.se/Opinion/Signerat/2014/01/Skar-inte-i-unga-pojkars-konsorgan-utan-deras-samtycke/>.

7. Slutsatser

Omskärelse av pojkar är sedan 2001 tillåtet i Sverige. De främsta argumenten för detta är religionsfriheten och rädslan för köksbordskirurgi. Mot detta står barnets integritet och religionsfriheten sett ur ett individperspektiv. HD konstaterade att omskärelse av pojkar är så pass vanligt i Sverige att samtycke befriar från straffansvar – begreppet social adekvans föddes som begrepp då ett straffskyddat intresse kunde eftersättas till förmån för ett annat mer skyddsvärt intresse. Jag menar att HD inte gav en tillräckligt utförlig motivering till detta ställningstagande – att en person frias, som enligt dåvarande lagstiftning skulle ha dömts för misshandel mot barn i väldigt unga år. Detta skapade i sin tur problem när lagstiftningen skulle uppdateras i enlighet med avgörandet.

Lagstiftarens formulering av lagen som sedermera stiftades visar tecken på tvetydighet, motsägelser, osäkerhet och samvetsqual – slutprodukten av att tillåta något som i sig stred mot gällande rättsnormer och principer, som påvisade den delikata balansen mellan majoritetssamhället gentemot minoriteter och religionsfrihet.

Med tanke på att manlig omskärelse är ett kirurgiskt ingrepp som kräver läkar- eller specialistutbildning, går det inte att bortse från att många läkare anser det strida mot deras läkareetik att utföra ingreppet på barn då det inte är medicinskt motiverat. Härtill hör att det generellt saknas medicinska fördelar att utföra ingreppet på barn.

Intimkirurgi borde rimligen vara upp till var och en att själv ta ställning till i mogen ålder, den kroppsliga integriteten borde värnas även hos barn. I dagens samhälle, där rätten till den egna kroppen anses central, borde inte föräldrar tillåtas fatta den typen av beslut ovanför barnens huvuden. Att betrakta en pojkkropp som ett verktyg för föräldrarnas religiösa övertygelse kan inte rättfärdigas. Beslutet att skära i könsorganet i religionens namn

måste vara den enskildes beslut, därav kan ett förbud mot omskärelse av barn inte anses kränka föräldrarnas religionsfrihet. Att ta bort förhuden på ett barn i religionens namn strider också i sig mot barnets (framtida) religionsfrihet. Religionsfriheten borde inte kunna ärvas på det sättet. Det är inte frågan om att avskaffa en religiös tradition, utan snarare att hänvisa den typen av religiösa ställningstaganden till vuxenlivet. Kulturrelativismen används alltför lättvindigt, anser jag.

Majoritetssamhället måste acceptera minoriteters religioner och sedvänjor, men sådana som i alltför hög utsträckning strider mot individens rättigheter måste samhället kunna kritisera, eller för den delen förbjuda med hänvisning till ordre public. När Sverige förbjöd barnaga ansågs alla barn lika i den bemärkelsen att deras kroppsliga integritet och rätt att inte bli slagna var en autonom rättighet oberoende av familjekonstellation, etnisk eller religiöst ursprung. Ett liknande resonemang fördes också av lagstiftaren när kvinnlig omskärelse förbjöds. Men när det gäller pojkars könsorgan så anses det inte lika skyddsvärt. Ingreppet är för det mesta inte lika stympande till sin karaktär som hos flickor, men framförallt väger de religiösa och sedvanliga argumenten tyngst. Däri ligger själva problematiken, anser jag. Det går inte att motivera ett kirurgiskt ingrepp på barn av religiösa och sedvanliga skäl, i alla fall inte med det omfattande barnperspektiv som idag genomsyrar svensk lagstiftning.

Bilaga A

Lag (2001:499) om omskärelse av pojkar

1 § Med omskärelse avses i denna lag ett sådant kirurgiskt ingrepp i syfte att helt eller delvis avlägsna förhud runt penis, som inte anses utgöra hälso- och sjukvård i den mening som avses i 1 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Denna lag skall tillämpas på omskärelse av pojkar upp till arton års ålder.

2 § När läkare utför omskärelse enligt denna lag eller när läkare eller sjuksköterska ombesörjer smärtlindring enligt denna lag gäller patientsäkerhetslagen (2010:659), patientskadelagen (1996:799) och patientdatalagen (2008:355). Lag (2010:671).

3 § Omskärelse får utföras på begäran av eller efter medgivande av pojkens vårdnadshavare och efter det att vårdnadshavaren har informerats om vad ingreppet innebär. Står pojken under vårdnad av två vårdnadshavare, skall vad som nu sagts gälla båda. Den som skall utföra ingreppet svarar själv för att informationen ges eller att den ges av en medicinskt kunnig person. Sådan information skall ges också till pojken, om han har uppnått den ålder och mognad som krävs för att förstå informationen. Pojkens inställning till ingreppet skall så långt det är möjligt klarläggas. Ett ingrepp får inte utföras mot en pojkes vilja.

4 § Ingreppet skall utföras med smärtlindring som ombesörjs av legitimerad läkare eller legitimerad sjuksköterska, under betryggande hygieniska förhållanden och med hänsyn till vad som är bäst för pojken.

5 § Omskärelse får utföras endast av legitimerad läkare eller av den som har särskilt tillstånd att utföra omskärelse av pojkar. Annan person än legitimerad läkare får inte utföra omskärelse på pojkar som är äldre än två månader.

6 § Särskilt tillstånd att utföra omskärelse får meddelas den som föreslagits av ett trossamfund där omskärelse ingår som en del i en religiös tradition, om personen har den kompetens som föreskrivs med stöd av 11 §, bedöms kunna utföra ingreppet i enlighet med de krav som gäller för ingreppet och i övrigt är lämplig att utföra omskärelser. Inspektionen för vård och omsorg prövar frågor enligt första stycket efter ansökan av den som föreslås få tillstånd. Lag (2012:946).

7 § Inspektionen för vård och omsorg får besluta att återkalla ett särskilt tillstånd att utföra omskärelse för en person som har utfört omskärelse på ett oskickligt eller annars olämpligt sätt eller som av andra skäl är olämplig att utföra omskärelser eller om tillståndet inte längre utnyttjas. Inspektionen för vård och omsorgs beslut om återkallelse av tillstånd gäller omedelbart. Lag

(2012:946).

8 § Inspektionen för vård och omsorg utövar tillsyn över den verksamhet som bedrivs av personer med särskilt tillstånd att utföra omskärelse. Inspektionen har rätt att inspektera sådan verksamhet och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. Lag (2012:946).

9 § Den som utför en omskärelse av en pojke utan att vara legitimerad läkare eller utan att ha särskilt tillstånd döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

10 § Inspektionen för vård och omsorgs beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Lag (2012:946).

11 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om- vilken kompetens annan person än legitimerad läkare skall ha för att erhålla särskilt tillstånd att utföra omskärelse, - smärtlindring, - hur ingreppet i övrigt skall utföras, samt - den information som skall lämnas till pojken och hans vårdnadshavare.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentliga tryck

Motion 2013/14:So212

Omskärelse av pojkar, Effekter av lagen (2001:499) artikelnr. 2005-103-5, Socialstyrelsen, oktober 2005

Omskärelse av pojkar, Rapport av ett regeringsuppdrag (S2005/7490/SK) artikelnr. 2007-107-7 2007, Socialstyrelsen, mars 2007

Regeringens proposition 2000/01:81 Omskärelse av pojkar

Regeringens proposition 1981/82:172 om förbud mot omskärelse av kvinnor

Rekommendation rörande omskärelse av pojkar på icke medicinska grunder, SKL, Styrelsens beslut nr. 4 2009-04-17, dnr. 09/1371

Socialstyrelsens författningssamling, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om omskärelse av pojkar, SOSFS 2001:14 (M)

Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU17 Omskärelse av pojkar

Litteratur

Asp, Petter, Ulväng, Magnus, Jareborg, Nils: *Kriminalrättens grunder*, andra upplagan, svensk straffrätt I, Iustus förlag, Uppsala 2013

Hofvander, Yngve: *Omskärelse av pojkar – tänk om!* Läkartidningen nr 5 2007.

Elektroniska källor

Bergström, Staffan mfl: *Barnets rätt mot religionen*, Svenska Dagbladet, publicerad den 17 december 2011. Hämtad den 8 maj 2014 från: http://www.svd.se/kultur/kulturdebatt/barnets-ratt-mot-religionen_6715319.svd

Danielsson, Staffan, Interpellationsdebatt 2009-08-13, Omskärelse av små pojkar, Interpellation 2008/09:565. Hämtad den 7 maj 2014 från: <http://www.riksdagen.se/sv/Debatter--beslut/Interpellationsdebatter1/Debatt/?did=GW10565#pos=921>

Flodin, Thomas: *Skär inte i pojkars könsorgan utan deras samtycke*, Läkartidningen, publicerad den 28 januari 2014. Hämtad den 12 maj 2014 från: <http://www.lakartidningen.se/Opinion/Signerat/2014/01/Skar-inte-i-unga-pojkars-konsorgan-utan-deras-samtycke/>

Förbjud aga i alla länder, Rädda Barnen. Hämtad den 7 maj 2014 från: <http://www.raddabarnen.se/barnaga/>

Landsting vägrar rituell omskärelse, Svenska Dagbladet, publicerad den 19 december 2013. Hämtad den 16 april 2014 från: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/landsting-vagrar-rituell-omskarelse_8837578.svd

Malmberg, Fredrik mfl: *Omskärelse strider mot barns mänskliga rättigheter*, Dagens nyheter, publicerad den 28 september 2013. Hämtad den 15 april 2014 från: <http://www.dn.se/debatt/omskarelse-strider-mot-barns-manskliga-rattigheter/>

Malmquist, Jörgen, Essén, Birgitta: *Könsstympning*, Nationalencyklopedin. Hämtad den 15 april 2014 från: <http://www.ne.se/lang/konsstympning>

Mellgren, Fredrik: *Läkarförbundet: "Kräv samtycke för religiös omskärelse"* Svenska Dagbladet, publicerad den 25 januari 2014. Hämtad den 15 april 2014 från: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/lakarforbundet-krav-samtycke-for-religios-omskarelse_8929562.svd

Nilsson, Johan: *Barnläkare vill stoppa omskärrelser*, Göteborgs-Posten, publicerad den 19 februari 2012. Hämtad den 15 april 2014 från: <http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.864475-barnlakare-vill-stoppa-omskarelser>

Omskärelse av män, Vårdguiden 1177, Region Skåne. Hämtad den 16 april 2014 från: <http://www.1177.se/Skane/Tema/Sex-och-relationer/Kroppen/Omskarelse-av-man/>

Omskärelse av pojkar - Fakta och rättigheter, RFSU. Hämtad den 16 april 2014 från: <http://www.srhr.se/sites/default/files/Omskarelse%20av%20pojkar%20och%20män%20-%20Fakta%20och%20rättigheter%20RFSU.pdf>

Omskärelse av pojkar – föräldrainsformation, Örebro läns landsting, Barnhälsovården, publicerad den 19 september 2013. Hämtad den 16 april 2014 från: <http://www.orebroll.se/Files-sv/Örebro%20läns%20landsting/Vård%20och%20hälsa/För%20vårdgivare/Barnhälsovården/Föräldrainsformation/Omskarelse%20av%20pojkar%20svenska.pdf>

Omskärelsen som förbundstecken, Bibeln, första Moseboken kap. 17, vers 10. Hämtad den 22 maj 2014 från: http://www.bibeln.se/las/2k/1_mos#q=1+Mos+17%3A10

Regnér, Åsa: *Omskärelse kränker pojkars rättigheter*, Svenska Dagbladet, publicerad den 31 mars 2011. Hämtad den 3 maj 2014 från:

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/omskarelse-kranker-pojkars-rattigheter_6051417.svd

Ullenhag, Erik: *"Därför bör manlig omskärelse inte förbjudas"* Dagens Nyheter, publicerad den 18 november 2011. Hämtad den 5 maj 2014 från: <http://www.dn.se/debatt/darfor-bor-manlig-omskarelse-inte-forbjudas/>

Rättsfallsförteckning

NJA 1997 s. 636

NJA 2005 s. 805

Södertörns tingsrätt, mål B 4318-10

Umeå tingsrätt, mål B 2574-12